

irat hasonmása mellett ott áll Szabács várának egykorú rajza, de ugyanilyen szép az „irodalom alá szorított „virág-énekek”-nek a bemutatása is a „Bátya, bátya mely az út Becskerekére” kéziratával, egy kódex virágdíszzeivel és idézeteivel. A XVI. században megindult könyvkiadás bemutatásához nemcsak az elszaporodó könyvek fedőlapjait használja fel, hanem Comenius Orbis pictus-ából a könyvnyomtatás technikai oldalát megvilágító magyarázatos rajzzal is. Kevésbé sikerült Tinódi működésének a felvillantása, de remek Balassi Bálinté. A zólyomi vár boltívei, tanítójának, Bornemissza Péternek egyik könyvébe beírt gyermekkori jegyzetei, ifjúkori fordításának kézírata, Losonczi Anna aláírása, a Balassi-kódex egy lapja, Eger vára, egyetlen eredetiben fennmaradt vers-kézírata, valamint egy magyar-török párviadal képe, mellettük a Balassi verseiből vett idézetek a kor legkérevel telítik meg a könyv oldalait.

Aztán mind kevesebb lesz az írók életét, a kort közelebbről bemutató kép

és több a könyvfedő, az arckép és a kézirat-fakszimile. Mégis kiemelünk néhányat: a XIX. század elejének vándorszínészeiről beszélve Keresztury elénk teszi az egykori pajta képét, amely alatt a vándorszínész Petőfi is játszott Cecén, aztán azt a képet, amelyről nem az eszményített Petőfi arca néz ránk, hanem a nemrégén talált dagerotíp lemez nyomán hiteles arcképe; érdekes még a XIX. században megindult gyermekirodalom első emlékeinek számt oldal is. A XIX. század már csak arcképcsarnok, könyvek és kéziratok népesítik be Keresztury könyvét.

Elégedetlenségünk természetesen a kitűnő láttán még jobb után panaszkodik. Keresztury itt-ott azt is meg tudta tenni, ami lehetetlennek látszott, emléktelen korokat népesített be képeivel, ott viszont, ahol emlékek bőveiben vannak, szűkmarkúbbá vált. Ez azonban csak szépséghiba, és alig vonhat le valamit a mű értékéből.

Thomas Mann négy könyve

Burány Nándor

LOTTE WEIMARBAN, regény, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1957. Fordította: Lányi Viktor.

Thomas Mann egész alkotómunkásságát végigkíséri a Goethe életművéhez való vonzódás. Tanulmányokat írt és előadásokat tartott a Faust írójáról, 1939-ben pedig megírta Goethe-regényét is, a *Lotte Weimarkan-t*.

Lotte, a Werther keserveinek hősnője, Weimarba utazik, hogy élete alkonyán, rokoni látogatás ürügyén megegyezzer láthassa, negyvennégy év után a Werther íróját, fiatalkori titkos szerelmét. A csiklandós, visszas helyzet, amelyet az író Lotte érkeztével előkészít, érdekes folytatást ígér.

De Thomas Mann kordokumentumok alapján ragyogó alkotó szellemével ebben a könyvben megteremtette Goethének azt az igazi emberi alakját is, amelyik éppen a könyv megjelenésekor egyedül tudott szembeszállni Goethe fasiszta meghamisításának kísérleteivel.

A korhű, részleteiben is páratlan gondtal kidolgozott regényből hiteles képet kapunk a költőről és közvetlen környezetéről, de ugyanakkor nem egy utalást is — noha minden bántó szándékosság nélkül — a harminckilences évek Németországra. „Boldogtalan nép, rossz vége lesz — adja Goethe szájába az igazságot a száműzetésben élő író

—, mert nem akarja megérteni önmagát, és önmagának minden félreértése nem csupán nevéséget támaszt, hanem fölkelti a világ gyűlöletét és végveszélybe sodorja a németiséget...” Majd a következő mondatban: ... mert legjobbjaik mindenkor száműzetésben éltek köztük...”

Mannak talán éppen ebben a regényében jut legragyogóbban kifejezésre ironia iránti érzéke. Mintha egyetlen jelentéktelennek látszó részletet; beszédmodort, öltözéket, hajviseletet, arcjátékot sem akarna elmulasztani, hogy meg ne hintse az ironia sójával.

A tartalmi értékek, a rendkívül híven érzékeltetett hangulat, Lotte bonyolult lelkiállapotának boncolgatása, és Goethe feledhetetlen monológja mellett, ez a minden oldalon fel-felcsillanó ironia ad még különös ízt a könyvnek.

NOVELLÁK, I. II. — Európa Könyvkiadó, Budapest, 1957.

Thomas Mann termékeny elbeszélőmunkásságának huszonhárom remekművét válogatta össze és jelentette meg az Európa kiadásában Ottólik Géza. A huszonhárom elbeszélés nemcsak a thomasmanni alkotóvilág teljes, kerek képét adja, hanem érzékelteti az író időbeli fejlődést is. A könyvben elbeszéléseket találunk az 1897-ben megjelent „*Boldogság akarása*”-tól egészen az 1952-ben írt *Megtévesztett*-ig.

Az olvasó a lebilincselő, szuggesztív erővel ható *Tomio Kröger-t*, a *Pojácá-t*, a *Marió és a varázsló-t* vagy a *Megtévesztett*-et olvasva megismeri egy nagy realista kristályos tisztaságú stílusát, novellahőseink klasszikus veretét és megrázóan, megdöbbentően hiteles képet kap a századforduló és a huszadik század polgárának keserves vergődéséről.

A zsákutcába jutott emberi sorsok egész arcképcsarnokát állítja elénk az író; a cselekedni nem tudó, a múlt bilincseitől szabadulni képtelen emberek belső tragédiái peregnek le előttünk belső ellentmondásaik ironikus tükrében fényében.

A Lukács György előszavával jelent könyv a legjobb magyar fordítók, neves írók munkája: Kosztolányi Dezsőé, Lányi Viktoré, Sárközi Györgyé, Gyergyai Alberté, Horvát Henriké.

A KIVÁLASZTOTT — Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1957.
Fordította: Jékely Zoltán.

A kiválasztott antik hagyományból eredő meséje Thomas Mann keze alatt nemcsak érdekes regénnyé, fantasztikus fordulatokban gazdag olvasmánnyá formálódott, hanem emellett még egy nagy tanulsággal is szolgál: nem a mese a legfontosabb, mert a regény antik meséjében is meghúzódhat a mai élet, a mi korunk embere, a modern mondanivaló.

Két testvér, fiú és lány, szülei halála után egymásba szeret, és amikor ennek következményét látja, megriad. Az író mesteri meseszövése izgalmasnál izgalmasabb helyzetekkel köti le fejezetről fejezetre az olvasó figyelmét. A valószínűtlenségektől sem riad vissza. Nem az a fontos neki, hogy igaz-e, vagy nem igaz a mese; a mondanivaló hitelességére törekszik mindenáron.

Mann többször nyúlt regénytémaért a bibliai hagyományhoz. A kiválasztottban azonban még inkább mint a József-ciklusban, a mai ember eszméit, törekvéseit és bukásait mutatja be, néhol ironikusan kinevetve. Talán egyetlen másik könyvében sem érezzük ilyen megrendítő tragikusan kirajzolódni, hogy milyen kicsinyes, alattomos, sokszor állatias, féregszerű az ember.

Franz Kafka írásaiban jut még hasonló erővel kifejezésre az emberi elegettség gondolata, a kétségbeesítő felismerés, hogy milyen gyöngye az ember környezetével szemben és mennyire tehetetlen bizonyos helyzetekben önmagával szemben is.

Ez a sokszor szimbólikus magasságokba csapó ábrázoló erő megfogja, megindítja és elgondolkoztatja az embert, hogy aztán újabb és újabb felismerések keresésére ösztönözze.

EGY SZÉLHAMOS VALLOMÁSAI
Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1956.
Fordította: Lányi Viktor.

Ez a regény Thomas Mann öregkori műve; pontosabban olyan könyv, amelyet már fiatalon elkezdett írni, de csak több mint negyven év után, öregkorára tudott befejezni. Így is csak első része készült el.

A nagy író életében sokat jelent ez a regény megkezdése és befejezése között eltelt negyven év; közben sok alkotás került ki keze alól és naplójából azt

látjuk, hogy Félix Krull vallomásaihoz is hozzá-hozzáfogtak, de mindig félretette. Túl nagy igényeket támasztott ezzel a könyvvel szemben, s talán az öregkor nyugalma, a békés svájci megállapodottságra volt szüksége, hogy megírhasa.

Egy fiatalemberről szól a könyv: apja, a pezsgőgyáros csődbe jut, öngyilkos lesz, a fiú meg elindul Párizsba, hogy meghódítsa a világot és — fiatal s megnyerő külsejű lévén — a szépasszonyokat. Főleg Frankfurtban, Párizsban és — a világjáró út előtt — a portugál fővárosban játszódik le a re-

gény cselekménye.

A szélhámos önmagáról vall és önmagán keresztül az emberekről, akikkel találkozik és kik — olvasáskor úgy tűnik — néha nagyobb szélhámosok nála, noha mindenki tisztességes embereknek ismeri őket. Nem kell túl sokat gondolkodni, hogy az olvasó ráébredjen: a szélhámos alakja az írónak csupán álarcul szolgál, az álarc mögül mondja ki csöppet sem hízelgő ítéleteit a polgári világ kétszínű erkölcséről, a szerelmi élet, a nevelés, a barátság és általában az emberek közti viszony sok más fonákosságáról.